

Ս Ո Ւ Ր Ի Ա Կ Ա Ն Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

❖ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ❖

(Կը հրատարակուի ամիսը անգամ մը)

1926 ՄԱՐՏ

Բ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 1 | 535

❖ ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ❖

Անդրադարձում մը

Ուս. քաժնի Բ. Տարեշրջանի սեմին վրայ ԽՄՍԳՐԱԿԱՆ
Միամեայ տեղեկագիր

Ս. Դ. Հնչ. Կուս. Հալէպի Ուս. Միութ. ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ

Հասարակագիտական Խոյզեր Ա. ԿԵՆՃԵԱՆ

Դասակարգային կռուի թէօրիան Խ. ԳՂԱՊԱՐԵԱՆ

Հայ Շինականին Բ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Եփրատին Մ. ԲԱԶԽԱՆ

Զօն, Ուսանողական Բաժնին ՂՈՒՐՂԷԹ

Սօցիալիստական գիտելիքներ

Գիտական

Տպ. «Արար» - Թուփախան - Հալէպ **Ք. Bogharian**





Ս Ո Ւ Ր Ի Ա Կ Ա Ն

Մ Ա Մ Ո Ւ Լ

❖ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆ ❖

(Կը հրատարակուի ամիսը անգամ մը)

1926 ՄԱՐՏ

Բ. ՏԱՐԻ

ԹԻԻ 1

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Անդրադարձում մը

ՈՒՍ. ԲԱԺՆԻ ԵՐԿՐՈՐԻ ՏԱՐԵՐԶԱՆԻ ՏԵՄԻՆ ՎՐԱՅ

1925 Մարտ 16ին, Երկուսաբքի Եր, Ուսանողական Միութեան կազմութեան վեցերորդ տարեդարձի (1919 Մարտ 15 - 1925) վաղորդային Սուրիական Մամուլ հրապարակ հանեց առանձին բիւ մը իբրեւ Ուսանողական բաժին:

Այնուհետեւ Ուսանողական բաժինը երեւան եկաւ պարբերաբերքի ժօրմայով, Տեղույա Մամուլի դիւանի ժամանակակից շէնքին յայտնած հաւանականութեան վրայ, որուն համար Խմբագրութիւնս չկրնար չյայտնել իր խորին շնորհակալութիւնը:

Հիմա, երբ Ուսանողական բաժինը բոլորելով իր առաջին տարին կը քեւակոխէ երկրորդ տարեդարձին մէջ, կանոնաւորաբար խորհանջիւր ամիս բիւ մը, ընդամէնը տասներկու բիւ լոյս ընծայուելէ յետոյ, եւ երբ այսպիսով տոյն հրատարակութիւնը կը հասնի որոշ հանգրուանի մը առջեւ, բարոյական ու նիւթական խոշոր զգոնութիւններով, չէ կարելի պահ մը կանգ չառնել հոն եւ յետահայեաց ակնարկ մը չհետել այն տաճակի, այլապէս նուիրական հաւանապարհին, որ կսուռած է յամառ ջանքերով ու յարատեւ կամով:

Արդ, սիրելի ընթերցող, ուզե՞նք հասկնալ քե՛ս Ուսանողական բաժինը իբրեւ հրատարակութիւն ինչո՞ւ արդարաւորացած է իր գոյութեան իրաւունքը կամ այլ բացատրութեամբ ի՞նչ տուեալներ անհրաժեշտ կը դարձնէին այսպիսի պարբերաբերքի մը լոյս ընծայուիլը. կ'արժէ՞ք ամ'որ համար յանձնառու ըլլալ կարգ մը գրկանքներու:



Հանրապետութեան հաստատման, հինգերորդ տարեդարձին առթիւ՝ զայն նկատելով մեր ազգային պատմութեան մեծագոյն անկիւնադարձը:

«Սօցիալիստական գիտելիքներ» խորագրին տակ Դասակարգի, Դասակարգային պայքարի, Կուսակցութիւններու, Ա.Բ. եւ Գ. Միջազգայիններու, Մայիս 1ի, Վարժու աշխատանքի եւ կապիտալի, Սպրանքի գիւ ինչպէս ուրոշման եւ լի մասին, Ֆրանսական մեծ յեղափոխութեան շուրջ, Հասարակագիտութեան, Ընկերաբանութեան, Փիլիսոփայութեան վերաբերեալ, Պրօլետար ուսանողներու պարտականութեան, Կեանքի նպատակին, Ներկայ հասարակարգի, Ընկերային - բարոյական կառուցուածքի, Պատմութեան եւ անոր ընծայած դասերուն եւ այլնի նկատմամբ Ուսանողական բաժնի մէջ լոյս տեսած հատուածներն ու յօդուածները, բոլորը, բոլորը հաւաքաբար, սեւեռում են մէկ նպատակի, այն է՝ ինչպէս վեր յիշեցինք, դաստիարակել աշխատուոր ուսանողութիւնը՝ Գիտական Սօցիալիզմի շունչով:

Այսպիսի նպատակի մը համար է որ այս հրատարակութիւնը գոյութեան իրաւունք կը ստանար, եւ Ուս. Միութիւնը կը զոհէր ու պիտի զոհէ դեռ նիւթապէս ու բարոյապէս, կը դիմակալէր ու պիտի դիմակալէ տակաւն ամէն տեսակի դժուարութեանց:

Այս վերատեսութենէն յետոյ հարց կը ծագի թէ՝ Ուս. Միութեան ցանած սերմերը հող գտա՞ծ են կեանքի մէջ:

Հոս ալ պէտք է վկայութեան կանչել իրականութիւնը եւ խօսեցնել փաստերու լեզուն:

Ուս. բաժնի. հրատարակումէն յետոյ էր որ ստեղծուեցաւ Ուսանողական շարժում մը, երուզեաւ մը զանազան կողմեր, Սուրիա, Միջագետք, Ֆրանսա, Ամերիկա եւ այլուր: Այդ շրջաններու մէջ յաջորդաբար երեւան եկան նորանոր Ուս. միութիւններ:

Մենք կը յուսանք թէ շարժումը, որ սկսած է այս գետնի վրայ, օրրատօրէ պիտի ծաւալի, աշխատաւոր նոր սերունդը պիտի համախմբուի Ս. Գ. Հնչակեան Ուսանողական Միութեան սրբազան դրօշին շուրջ եւ կազմելով ընկերակցական ֆասիլա մը իւրի. Հայաստանի շուրջ, պիտի յարդարէ համամարդկային երջանկութեան ուղին:

Այս յայտով է որ Ուս. բաժինը ոտք կը դնէ իր երկրորդ տարեշրջանի սեմին վրայ եւ զրահաւորուած աննկուն կամքով կը յառաջանայ դէպի հանգրուանը ընկերային մեծ իտէալին:

Այս երեկոյ 1926 Մարտ 13 Շաբաթ

ՏԵՂԻ ԿՈՒՆԵՆԱՅ ՌԻՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԽՍԱԿԱՆ ԵՐԵՎԱՆԻ

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒՂԻ ՌԻՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ԲԱԺԻՆԻ Ա. ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻԻ

Մուտք ազատ բոլոր հրախրեալներու համար

ՄԻԱՄԵԱՅ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Սօցիալ Դեմոկրատ Հնչ. Կուսակցութեան

ՀԱԼԷՊԻ ՌԻՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՄԻՌԻԹԵԱՆ

Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութիւնը ընդհանուր պատերազմի նախնիթօրին կազմուած համամարդկային գերերջանկուցեան Սօցիալիստական Մարքսիստական առողջ գաղափարի խորիմիտին վերայ, գոտեմիտուած կեանքի ստեղծած խոչնդոտներու հետ պայքարելու անընդուն վճռականութեամբ, և կեանքի պայքարին բոլոր զէնքերը ձեռքին միանգամայն դիմելու կու գար բանալու դարապշտի մը նոր, դարապշտի մը մեծ, հայկական իրականութեան մէջ, եղակի ու ճշմարիտ:

Քաղաքական կեանքի տեղատուութիւններն ու մակերթացութիւնները սակայն, ամբողջական թրջահայաստանի տարագրութեամբ, չխնայեցին նաև Ս. Դ. Հնչ. Կուս. Կ. Պոլսոյ Ուսանողական Միութեան:

Գաղափարը սակայն որ յղացուած էր, սերմը որ ցանուած էր, չէր կրնար կրկին չծլարձակուիլ իր նպատակի ճամբան շարունակելու համար:

Հայ կեանքը որ շատ յոյսի կրնար ունենալ Կ. Պոլսոյ Ուս. Միութեան վրայ, անոր վերջաւորութենէն ետք չէր կրնար չսպասել սերունդի մը՝ որ գար ու սկսած գործը շարունակէր:

Սուրբահայ գաղութի մէջ այս դե-

րը վիճակուեցաւ Ս. Դ. Հնչ. Կուսակցութեան Հալէպի Ուսանողական Միութեան, որը հարազատ շարունակութիւնն է «Կայծ»ի սերունդին:

Թէ այս կազմակերպութիւնը իր միամեայ շրջանին ինչ գործեր տեսած ու կատարած է, ստորև կուտանք մենք բաւական տուեալներ, որոնք շատ աւելի պերճախոս են քան ուրիշ փաստեր:

1. ՎՈՐՁՈՒԿԱՆ. - Միամեայ շրջանին ունեցած է 38 իրականութեամբ կան նիստեր, որ օրակարգի հարցեր են եղած մշակութային գործը և նոր սերունդի կազմակերպական հարցը:

Նկատելով որ առանց մամուլի Ուսանողական ընդհանուր կեանքը կը մընար բաւականին լճացած, և պէտք էր օրկան մը որ ձայնը փոխադրէր ամեն շուրիք, Ուս. Միութեան վարչութիւնը ամէն զժողովութիւն մէկի ձգած, նախաձեռնեց հրատարակելու Ուսանողական ըստին Անսամբլի գրական, գիտական, հասարակագիտական և սօցիալիստական պարունակութեամբ, որը այսօր առանց կանգ առնելու իր միամեայ փառաւոր շրջանը կը բոլորէ:

2. ՈՅՆ՝ միամեայ շրջանին տեղի ունեցած են 12 դասախօսական և 12 դասաւանդական, 8 վիճարանական և 4 գրական տտեսմարդական ժողովներ հետեւեալ նիւթերու շուրջ:

Ա. Դ. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս. Ս.

1. Ս. Դ. Հնչական Ուս. Միութիւնը
2. Ընկերային կեանքը
3. Մարդուն արժէքը
4. Միջազգայնականներու տարբերութիւնը
5. Ազատ եկեղեցի
6. Սօցիալ Դեմոկրատիայի դէմ եղած նախապաշարումները

- Ընկ. Ս. Տիբրունի
« Ա. Կէնճեան
« Ս. Տիբրունի
« « «
« « «
« « «

7. Մարդկային մտքի զարգացումը	Բնկ. Ս. Թաչճեան
8. Նոր Տարին (գիտական առումով)	Պ. Մ. Ե.
9. Կեանքի ծնունդը	Բնկ. Տ. Ա. Տէմիրճեան
10. Նիւթ և դադափար	« Ս. Տխրունի
11. Լեռն Զ. ի անձնատուութեան 550րդ տարեդարձը	Պ. Մ. Ե.
12. Մարդուն ուժը	Բնկ. Ս. Տխրունի

Բ. Դ Ա Ս Ա Ի Ա Ն Դ Ա Կ Ա Ն

1. Մեր նախնիքները	Բնկ. Խ. Գասպարեան
2. Սօցիալ Դեմոկրատիա	« « «
3. Կապիտալիստական հասարակարգը	« « «
4. Սկզբնական կուտակում	« « «
5. Կապիտալի զարգացումը	« « «
6. Բանուորներ և գիւղացիներ	« « «
7. Կապիտալիզմի անկազմակերպութիւնը	« « «
8. Ծգնաժամեր և մրցումներ	« « «
9. Գործադուրկներու պահեստի բանակը	« « «
10. Կապիտալիստական միութիւններ	« « «
11. Դասակարգեր և կուսակցութիւններ	« « «
12. Պետութիւն և քաղք. կռիւ	« « «

Գ. Վ Ի Ծ Ա Բ Ա Ն Ա Կ Ա Ն

Նոյն չըջանին ունեցած ենք ութը վիճաբանական ժողովներ հետեւալ նիւթերով:

1. Սօցիալիզմը մշտնջենական իրաւակարգը կրնա՞ր ըլլալ:
2. Բաղաք. կուսակցութիւնները գաղութահայութեան մէջ գոյութեան իրաւունք ունի՞ն:
3. Խ. Հայաստան ներկայիս գիտութեան նշաններով լծուելու է թէ, շինարարական աշխատանքի:
4. Դպրոցական աշակերտները պէ՞տք է կուսակցականացնել:
5. Evolution թէ՞ Révolution:
6. Ներկայ հասարակարգը կազմակերպուած է թէ ոչ:
7. Կապիտալ թէ աշխատանք:
8. Նոյնը շարունակուած

Դ. ԳՐԱԿԱՆ ԱՏԵՆԱՄԱՐԶԱԿԱՆ

Դարձեալ նոյն չըջանին ունեցած ենք 9 գրական ատենաժողովներ հետեւալ նիւթերու շուրջ:

1. Անհատին շահը հանդէպ ընդհանուրին
2. Բնութեան կեանքն ու մահը
3. Հայր իբրեւ յամառ աղբ, իր նպատակի ճամբուն վրայ
4. Թշուառները (ընչազուրկներ)
5. Օրէնքը հանդէպ կնոջ
6. Երեք միջազգայնականները և անոնց կատարած դերը պատմութեան մէջ
7. Աքսորի կեանքէ վերլուծում մը
8. Անհատը և ընդհանուրի շահը
9. Եսի ծագումը

Ե. ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

Ունեցած ենք նաև նոյն շրջանին 6 ուսումնասիրական ժողովներ հետևելով նիւթերով.—

1. «Ինքնավար Հայաստան»
2. «Ժնէվիէզ»
3. «Էնչ է մեր ծրագիրը կամ ընկերվարութիւնը»
4. «Առանց հայրենիքի մարդը»
5. «Աւերուածները»
6. «Ընկերային յեղաշրջման էվոլյուցիայի պարտութիւնը»

Մշակոյթի մարդին մէջ կատարուած սոյն ժողովներէն զատ Միութիւնը ունեցած է նաև իր սեփական զրագարանն ու ընթերցասրահը, անգամ — անդամուհիներուն և հասարակութեան առջև բաց։ (Վերջինը չորս ամիս միայն չարունակուած գեղարտաբար)։

Զ. ԱՄՍԱԹԵՐԹ

Ս. Դ. Հնչ. Կուս. Հալէպի Ուսանողական Միութիւնը կրնայ պարծենալ իր «Ուսանողական բաժին»ով չարունակութիւնը «Կ ա յ ծ ի» որը Մերձաւոր Աւերուելքի մէջ եղաւ միակ լուսարձակը գիտական սօցիալիզմին։

Գարձեալ հոս մենք յառաջ կը բերենք թիւերու փաստը, ապացուցանելու համար թէ ան որքան ընդունելութիւն գտած է։ Ա. թիւին մենք ունեցանք 40—45 բաժնորդներ, իսկ այժմ այդ թիւը կը հասնի 190—200-ի։ Վերջապէս պէտք է ըսել որ Սուր. Մամուլ Ուս. Բաժին ամազիրը խմբագրապետութեամբ ընկ. Ս. Տիրունիի և վարչութեամբ ընկ. Խ. Գասպարեանի ինչպէս նաև ուրիշ մի շարք ընկերներու բացառիկ գոհողութեամբ, հանդիսացաւ երիտասարդ սեւրունդի ընկերվարականացման ձգտող գործունէ մը։

Ահա միամտայ շրջանի բովանդակութիւնը.—

Թ Ի Ի Ա.

Սօցեալ Դեմոկրատ Հնչակեան Կուսակցութեան

Հալէպի Ուսանողական միութիւնը

Բիշ մը գիտական

Հասարակական կեանքի պատմութիւնը

Իւրացնելու անհրաժեշտութիւնը

Միջավայրի Ազդեցութիւնը

Կեանքի Մենուզը

Հոգիներու երգը ջուրին վրայ

Ուսումնասիրութեան պէտքը

Հերկը

Ինչու

Պետական Միւնիմալի Ընկերութեան աշխատանքը

Խմբագրական

Ս. Սիւնի

Անդրանիկ Կէլենեան

«

«

Տօթթ. Ա. Տէմիրճեան

Կէօթէ (Թարգմ. Բ. Ժիրայր)

Դուրպէլ

Տիրան Գալայճեան

Յակոբ Գույումճեան

(Արտատպում «Խ. Հ.»)

Թ Ի Ի Բ.

Դէպի Միութիւնը

Մեր գեղեցիկ սեռին անտարբերութիւնը

Անցեալի հետ

Իւս. Միութեան ձեռնարկին առթիւ

Պրոլետարական երաժշտութիւնը

Միջազգային արդարադատութեան իտէալը

Գրիտոնէական և ընկերվարական գատիկները

Խմբագրական

Ս. Սիւնի

Նևո

(Արտատպում «Մարտակոչ»)

Ֆ. Խանգաւեան

Սիւտանի

Մարզը կապիկէն սերած է
Ապրիլ ամիսը
1914 Ապրիլ 24
Գիտական լուրեր

(Արտատպում «Յաղթանակ»
Սիրազս
Ղուրպէթ

Թ Ի Ի Գ. Դ.

Ընկ. Ս. Սապահ-գիւլեանի պատգամը
Ընկ. Ա. Միսնիկիանի մահը (ցաւակցութիւն)
Աղեքսանդր Ֆէօթօրովիչ Միսնիկեան
Աշխատանքի տօնը
Մայիս մէկը
Դասակարգային կռիւ և քաղքի պատերազմ
ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ

Ս. Սապահ-գիւլեան
Ս: Դ. Հնչ. Ուս. միութենէն
(Կենսագրական նօթեր)
Ղուրպէթ
Մ. Սէֆերեան
Խ. Գասպարեան

1. Ներածական
2. Նախապաշարումի սարսուռը
3. Ընկերարանական երեոյթներ
Կեանքի ծնունդը
Տեսիլ
Եւ Տէրվիչ մըն եմ
Երկու խօսք քսաններուն
Հայաստանի հրաշափառ յարութիւնը
Գաղափարական զօհեր

Ա. Կէնճեան
Տօրթ. Ա. Տէմիրճեան
Ս. Խնկունի
Վ. Բ.
Խմբագրական
Խաչ - պար
Բ. Ամատունի

Թ Ի Ի Ե.

Պատգամագիր
Պատմական փաստաթուղթեր
ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ
4. Հանրային կործիքի շուրջ
5. Այլասեռութեան շուրջ
Կեանքի Սեմէն
Կեանքի նպատակը
Բանւորները
Ինչո՞ւ կ'ապրինք

Ս. Քարեան
(Արտատպում «Մշակ»)

Ա. Կէնճեան
Մ. Քաջխան
Ղուրպէթ
Վշտունի
Բանւորունի

Թ Ի Ի Զ.

Լօղան և Դաշնակցութեան 10րդ համագումարը
Ապրիլ բայց ի՞նչպէս ապրիլ
Մարդ ապրելուն հրամայական պահանջը
Ազգային - Միջազգային
ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ
6. Իմացական երեոյթներու շուրջ
7. Անաստանելի դաղափարին ծագումը
Լուսթիւնը
Ողջոյն
Գ. Ի Տ Ա Կ Ա Ն

(Արտատպում «Խ. Հ.»)
Ղուրպէթ
Ուսանող
Ս. Սապահ-գիւլեան

Ա. Կէնճեան
Յ. Գույումճեան
Վշտունի

1. Սեւային որոշումը յղութեան ժամանակ
2. Եկեքորականութեամբ ղեկավարուող սաւառնակ
3. Աշխարհի նշանաւոր գրադարանները
4. Առաջին Ռատիօ համալսարանը

Թ Ի Ի Է.

Նոր Ուսանողութիւնը

Ազգային - Միջազգային

ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ

8. Անտեսանելին

9. Փիլիսոփայական և կրօնական կրճեմներու
ախտաւոր ծագումը

Դասեր 1848-ին

Ներկայ հասարակարգը

Յառաջդիմութիւնն թէ Յետադիմութիւն

Ապրելու պայքարը

Դ տես

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲՆԵՐ

1. Դասակարգեր

2. Դասակարգային պայքար

3. Կուսակցութիւններ

ԳԻՏԱԿԱՆ

4. Կամքի գերահզօր ուժը

5. Հնադարեան քաղաքի մնացորդներ

6. Կապիկներու աւան

Խմբագրական

Ս. Սապահգլիւհան

Ա. Կէնճեան

Ս. Բարեան

Խ. Գասպարեան

Ուսանող

Դուրպէթ

Վշտունի

Թ Ի Ի Ը.

Դաստիարակութիւն

Révolution et Evolution

ՀԱՍԱՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ

10. Դեւեր և ուրուականներ

11. Վհուկութիւն

Ներկայ հասարակարգը

Ձայն մը հարէմնոցէն և անապատի խորերէն

Երեւանի պետական կոնսերվատուրան

Երկիրն է այն հայրենի

Հայաստանի քաղաքացիական աքսորու վիճակադրական տախտակը

ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ ԳԻՏԵԼԻԲՆԵՐ

4. Ա. Internationale-ը

5. Բ. «

6. Գ. «

7. Դ. Մայիս Մէկը

ԳԻՏԱԿԱՆ

7. Օգային մեղադ

8. Ինքնաշարժ Բարտուղարը

9. Տիեզերքը անահման չէ

10. Տիեզերքի ամենածանր նիւթը

Թ Ի Ի Թ.

Ազգ. եւ հայրենիք

Ֆրանսիական մեծ յեղափոխութիւնը

Հայ ուսանողութեան պարտականութիւնը

Հայաստանի Պետ. Համալսարանը

Խմբագրական

Էնդիթէն

Ջզօն Սեպուհ

Սիմօն Յակոբեան

ՀԱՍՈՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ

12. Մոմապահութիւն եւ մատաղ Ա., Կէնճեան
 13. Արարողականութիւն «
 Կերկայ հասարակակարգը Խ. Գասպարեան
 Քօնթի փիլիսոփայութեան երեք վիճակներու օրէնքը Ա., Կէնճեան
 ՍՈՅ. ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ
 8. Ի՞նչ է աշխատանքը եւ ինչով է նա որոշուում
 ԳԻՏԱԿԱՆ
 12. Տիեզերքի անսահմանութեան մասին

Թ Ի Ի Ժ .

- Պատմութեան մեծագոյն դարձումները Խմբագրական
 Քօնթի փիլիսոփայութեան երեք վիճակներու օրէնքը Ա., Կէնճեան
 ՀԱՍՈՐԱԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՅՁԵՐ
 14. Զիթենիի ճիւղը «
 15. Յաղթաւորները «
 16. Մայրատուններ »
 Մնողաց պարտականութիւնը հանդէպ իրենց զաւակներուն Զգօն-Սեպուհ
 Ուսանողներու վերապահուած դերը պատմութեան մէջ Խ. Գասպարեան
 Ընչագոյրիկները Մ. Ամատունի
 Հ. Ս. Խ. Հ. Սահմանադրութիւնը (Արտ. «Երկիր»)
 ՍՈՅ. ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ
 9. Ինչո՞վ է որոշուում աշխատանքի գինը
 ԳԻՏԱԿԱՆ
 13. Հանգիստը
 14. Հրաբուխներ եւ սահմանափակումներ
 15. Երկրիս ամենամայի կղզին

Թ Ի Ի Ժ Ա .

- Ազգը սօցիալիստական եւ պուրժուական ըմբռնեալներով Խմբագրական
 Հ. Ս. Խ. Հ. Սահմանադրութիւնը (Շար.) (Արտ. «Երկիր»)
 Քօնթի փիլիսոփայութեան երեք վիճակներու օրէնքը Ա., Կէնճեան
 ՀՍԻԿ. ԽՈՅՁԵՐ
 17. Ընծայ »
 18. Այցելութիւնը »
 Ըսկերութեան նպատակէտը Յ. Գույումճեան
 Ուսանողութեան վերապահուած դերը պատմ. մէջ Խ. Գասպարեան
 Կեանքի մասին Մ. Սէֆէրեան
 Ամանորեան աղօթք Մ. Քաջխան
 Նոր տարւոյ սէմին Դուրպէթ
 ՍՈՅ. ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ
 10. Ինչո՞վ է որոշուում ապրանքի գինը
 ԳԻՏԱԿԱՆ
 Ելեքտրօ-մագնիսային ֆօնօկրաֆ

Թ Ի Ի Ժ Բ .

- Հին եւ նոր կրօնքը Խմբագրական
 Ուսանողական Բաժինի Ա. Տարեկիցը «
 Հ. Ս. Խ. Հ. Սահմանադրութիւնը (Շար.) (Արտ. «Երկիր»)

Գօնթի փելիսոփայութ. երեք վիճակներու օրէնքը Ա. Կէնճեան
ՀԱՐԿ. ԽՈՅԶՆԵՐ

19. Գլխով խոնարհութիւն ընել

Ուսանողական վերապահուած դերը պատմ. մէջ « «
Երկու Փետրվարներ Խ. Գասպարեան
Անցորդին փափաքը Վշտունի
ՄԱՅ. ԳԻՏԵԼԻՔՆԵՐ Մ. Սէփէրեան

11. Ինչո՞վ է որոշուում ապրանքի գինը

ԳԻՏԱԿԱՆ

17. Պատոյտ մը արեգակնային զրութեան մէջ

ԲԱՐԻՑԱԿԱՆ ՄԱՍ (Տօնակատարութիւններ)

Ուսանողական Միութիւնը որպէս կրօնաւ ակոյններ ներկայ Ս. Խ. Հա-
յաստանի, Սուրբոյ մէջ առաջին անգամ ինքն էր որ հրապարակ եկաւ հանդի-
սաւորապէս տօնելու Ս. Խ. Հայաստանի 5րդ և 6րդ տարեգարքները (նոյմ. 29) և
ԳԵՂԱՐՈՒՆԵՍՏԱԿԱՆ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐ

Մէկ տարուայ ընթացքին մեր կողմէ բեմադրուեցան 4 — 5 բարդայից
բիւններ ու երեկոյթներ և որոնց կարգին Բանտրական Կազանդի երեկոյթը:
Սոյն բոլոր ձեռնարկները եղած են ի նպաստ գաղփողական և հրատարակական
գործի:

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՉԱԿԱՆ

Մեր ներքին կազմակերպչական կ'սպը եղեր է միշտ հաստատուն, և
կարգապահութեան վրայ հիմնուած: Մէկ տարուան ընթացքին մերք ունեցեր ենք
քսանէ տելի նորեկ ընկերներ և տասներհինգէ աւելի անտեսական պատճառնե-
րով մեկնողներ քաղաքէն, որոնք իրենց կարգին ուր որ գացեր են հիմներ են
մէկ մէկ Ուսանողական միութիւններ. ինչպէս ընկ. Գ. Գանիքանեան Մուսուլի
մէջ, ընկ. Ս. Հակագեան՝ Սուխովի մէջ, ընկ. Կ. Տէյրմէնճեան՝ Իսկէնտէ-
րուն, ընկ. Յ. Ռուբինեան՝ Մօթէվիտօ և ընկ. Գ. Տ. Սարգիսեան Վալանս:

Կազմակերպչական մարզի մէջ Ուսանող. Միութեան տարած աշխա-
տանքները աւելի են ընդլայնուելով, վերջերս ձեռնարկուեցաւ Սուրբոյ և Իրա-
քի չըջանի Ուսանողական միութեանց կազմութեան և կեդրոնացման: Սպալէս
ան այսօր ունի Մուսուլի, Իսկէնտէրունի, Եօզուն Օլուքի և Քէսապի Ուսանո-
ղական միութիւնները, բոլորուած իր չուրջ:

Իսկ Դամասկոս նոյնպէս որպէս աւագ Ուս. միութիւն, սոյն կեդրոնաց-
ման հարցի նկատմամբ բանակցութեան մէջ է և գրեթէ լրացած:

Դամասկոսի խնդիրը լրանալուն «Ուսանողական բաժին»ը պիտի ըլլայ
Սուրբոյ չըջանի Ուսանողական Միութեանց կեդրոնական Օրկան:

ՀԱՇՈՒՆԵՏՈՒՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՏԵՐ

ԵԼՔ

Նախորդ վարութեան փոխանցած	802	Ամաթերթի	4565
Ներկայացումներէ և երեկոյթներէ	1766	Գրեական	180
Անգամավճար և մուտք	1162	Թղթատարական	89
Գրադարանէ	262	Կազ, ալքօլ և ին.	121
Նուիրատուութիւններէ	880	Ներկայացում և երեկոյթներու	1129
Փոխառիւթիւն	1085	Ինքի շինութեան	1477
Ամաթերթի	2314	Թէյասիզան և բացառիկ ծախքեր	414
Գանձելի գումար	1352	Փոխառիւթեանց հաշույն վճ.	987
		Օժանդակութիւններ	600

Վերև յիշուած սոյն հաշուետուքիւնը ինքնին շատ պարզորոշ կերպով ցոյց կու տայ թէ այս ճշնաթամային շրջանին մէջ իսկ Ուսանողական Միութիւնը կրցած էր իր վրայ վստահուած դժուարին գործը յառաջ տանիլ ընկերական միւս զոհողութիւններով: Վարչութիւնս հոս պարտք կը համարէ հրապարակաւ իր խորին շնորհակալութիւնը յայտնելու այն բոլոր ընկերներուն ու համակերներուն և ի մասնաւորի ընկ. Ս Տխրունիի, Խ. Գասպարեանի, Յ. Մինասեանի, Մ. Վարդապետեանի, Մ. Կարօեանի, Մ. Սէֆերեանի, Կ. Տէյրմէնճեանի, Յ. Սրապեանի, Գ. Խաչատուրեանի, Լենկերուհի Ս. Գարապաշեանի, Ս. Ամատունիի և բոլոր ընկեր-ընկերուհիներու որ անսահման զոհողութիւններով սատար հանդիսացան մեր դժուար գործը զիւրացնելու համար:

Ողջուն Ս. Մամուլի Ուսանողական Բաժինի Ա. Տարեկիցին, Կա՛մը ու կորով բոլոր ընկեր-ընկերուհիներուն՝ գալիք շրջանի մէջ աւելի եռանդուն գործելու համար:

Ս. Գ. Հ. Զ. ԿՈՒՍՆԱՅԻՊԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Վ. Ա. Բ. Զ. ՈՒԹԻՆ



Հատարակազիտական հոյգեր



ՀՕ.- ՁԵՌԲ ՀԱՄԱՌՈՒՐՆԷՆ

Նախորդ հատուածի յարակից եւ զուգընթաց մաս կը կազմեն նաեւ իրենց պետին ներկայութիւնէն հաճոյք եւ ուրախութիւն զգացած բլլալու արտայայտութեան ձեւերն ու շարժումները: Ասոնք ալ բնականաբար ամենամեծ զրուականն ու երաշխիքը կու տան հաւատարմութեան եւ հնազանդութեան:

Յնձածներու սովորական եղանակներն են՝ ծափ գարնել, ցատկել, պարել, օրոնք պետին հետոյ կրնան կատարուիլ եւ աչքով տեսանելի եւ ազանջով լսելի միայն են:

Յնձածներու ամէնէն ընդհանրացածն է համրոյրը՝ որ պետին հետ մօտիկ յարաբերութեան կը դնէ ենթական: Այս պարագան ինքնին կրնայ բացատրել որ «համրոյր»ը ծափ գար-

նելէն, ցատկելէն եւ պարելէն վերջը եկած է:

Զեռք համրոյրին ալ սակայն «համրոյրի ցնձածներին զարգացած մէկ փուլն է:

Հոս եւս կատարուած է գետնամած խոնարհութեան համապատասխան կամ զուգընթաց բնաշրջում մը, որուն զանազան օղակները դեռ եւս կենդանի են եւ կը գոյատեւեն մինչեւ այսօր ալ զանազան ընկերութեանց մէջ:

Գետնամածութիւնը՝ ինքնին հոյզ համրոյրելու ձեւ մըն ալ է. հողէն վերջ չու գան կարգաւ պետին ոտքը, ծունկերը, զգեստները եւ ամենավերջն ալ ձեռքը համրոյրելը: Այս զանազան ձեւերու յաջորդականութեան մասին աւելորդ կը սեպենք մեկնաբանու-

թիւններով խճողել մեր գրութիւնը, քանի որ միտքի փոքրիկ ճիգով մը նշմարելի է ան:

Իսկ ինքն իր ձեռքը համբուրելով յարգանքի կամ ցնծութեան արտայայտութիւն ընկը՝ կարելի է ենթադրել անտեսանելիին հանդէպ կատարուած միեւնոյն շարժումներուն թանցրաց ումը:

Կրնանք յիշել այս բաժինի իբր եզրակացութիւն՝ սուրբերու մասունքները ինչպէս եւ խաչը համբուրելով, բարեպաշտներու արտայայտած յարգանքն ու հնազանդութիւնը, եւ միեւնոյն ատեն անոնց զգացած ցնծութիւնն ալ:

21.- ԶԵՌՔԵՐԸ «ՀԱՒՍՏԱՄՔ» ԿԱՊԵԼ

«Ձեռնակապ» ընել բանտարկեալները կամ գերիները մինչեւ այսօր ալ կայ: Պետին հանդէպ կամաւոր զերութեան, մեծ յարգանքի եւ հնազանդութեան իբր արտայայտութիւն ձեռքերը «հաւատամք» կապելը հասկընալի է ուրեմն: Աղօթելու, աղերսելու ամենատնայնական ձեռն ալ ասիկա է մինչեւ այժմ բարեպաշտներու մէջ տարածուած: Կրօնական ձեռնադրութեան ատեն՝ ձեռնադրող պետին առջեւ այս ձեռով ձեռքերը իրար փակած եւ ծնրաջոք կը կենայ նաեւ ձեռնադրելին:

Նախաբրիտոնական շրջանին, ու եւ մէկը որ իր մեծաւորին կամ պետին հնազանդութիւն կ'երդնուր այդ միեւնոյն ձեռով կը կենար արդէն:

22.- ԲՍԲԵՆԵԼՈՒ ԶՆԻԼՐ

Ա.- Գ՛լ խ ա ր կ հ ա ն ե լ .- Պարտեալը՝ յաղթողին առջեւ զետնամած կ'իյնայ, կրչանձնէ գէնքը ու իր բոլոր ունեցածը մինչեւ զգետները, եթէ յաղթողը ուզէ:

Ա.նա այս կերպով զգետներէն

մերկանալէն ծագում առած են նաեւ բարեւելու ամենահին ձևերը:

Վայրենի ցեղերու մէջ զիրար բարեւելու նախնական այդ ձեռերը գլխով թիւն ունենալ կը կարծուին դեռ, օրինակի համար՝ կուրծքը բանալ կամ հեռուէն վերարկէ հանել եւ այլն, ինչ որ դարձեալ պետին հանդէպ հնազանդութեան կամ գերութեան այսինքն զգեստներէն մերկանալու արամադրութեան եւ յօժարութեան մէկ նշանը կ'ըլլայ:

Կրճատումի սկզբունքէն եւ լոկ մասնակի խորհրդանշական արտայայտութեամբ բաւականանալու զարգուն ձեռին կիրառումը կրնայ նկատուիլ ուրեմն. արդի ընկերութեան մէջ «գլխարկը հանելով» բարեւելու ընկալելով սովորութիւնը, որը ոչ զիտութեան եւ ո'չ ալ հպատակութեան այլ միայն փոխադարձ պարզ ծանօթութեան նշան մըն է այլեւս:

Այսպէս բոլոր հին սովորութիւնները՝ իրենց գոյատեւման ընթացքին կը մաշուին ու կը ծիրին մինչեւ անձնաշելի տեսակ մը բնազդական, մերկանական ձեռնաշելու աստիճան: Հին սովորութեանց մահն ալ՝ այս բովանդակութենէ զրկման մէջ կը կայանայ արդէն:

Բ. Զ ե ո բ ս կ ղ մ ե լ .- Արարիոյ ներսերը Շէյխ - մեծաւորներու ձեռքը համբուրելով բարեւելու սովորութիւնը դեռ շատ ընդհանրացած կը մնայ: Երբեմն Շէյխ - մեծաւորներ նայած իրենց ձեռքը համբուրել ուզողին յառաջացած տարիքին կամ այլ կարգի նկատումներով ձեռքերինն ետ կը բաշեն. միւսն ալ սակայն յամառելով համբուրել ուզել զէպ իրեն կը բաշէ մեծաւորին ձեռքը: Իրարու ձեռք բաշելու այս շարժումը՝ եթէ առանց համբուրել յաջողուելու վերջանայ, ճիշդ եւրոպական ձեռք թոթուելով

բարեւելու ձեւը կատարուած չըլլա՞ր միթէ: Սյուպէս ալ կը պատահի յաճախ եւ Արարիոյ մէջ, ինչ որ հետզհետէ սովորական դառնալով, նոյն պէս երբ նկատի ունենանք յաճախ համբուրել ուզողին ալ կեղծաւորութիւնը, անյօժարութիւնը եւ լոկ ձեւապաշտութիւնը ընելը որ զօհ կը մնայ Շէյ-խին այդ հակառակ տրամադրութեանէն ալ, պիտի յանգի անշուշտ ինքնաբերաբար եւրոպական ձեռք թօթ-վելու ձեռին:

Երկուստարդ եկեղեցականներու իրենց տարեց ազգականներուն ձեռքերին համբուրել չի թողու շարժումն ալ միեւնոյն արդիւնքը կու

տայ: Ասիկա շարժման իր բացատրութիւնն միայն կու տանք, վասնզի եկեղեցական հաստատութիւնները համեմատաբար նոր ըլլալով, եւ միանգամայն եւրոպական ձեռք թօթութիւնով բարեւելու սովորութեան ժամանակակից, մէկը միւսին բնաշրջական փուլը չի ներկայացներ. ատոր համար արաբական ընկերային կեանքէն առինք արդէն բուն օրինակը:

Ուրեմն ընկերութեան ամենահին բաղադրական կեանքի արտայայտութիւններէն հետեւցնելով եւ բարեւելու այս կերպը, շատ հաւանական ծագում մը վերագրած կ'ըլլանք անոր:

Ա. Կէն ՅէՆԱ.

Դասակարգային Կռուի Թէօրիան

Ուսումնասիրական

1. ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱՆՆՍՐԿ

«... Որ զարեւու պատմութիւնը եղեր է դասակարգային կռիւներու պատմութիւն

Սա ոչ միայն ժամանակակից կամ վերջին չըջանի մտքերը հասկցիր էին, այլ զարեւ առաջ պատմութեան խորախոր անգունդները թափանցող, կեանքը ինքնին գերազանցօրէն ուսումնասիրող մի շարք տեսաբան - պատմաբաններ սոյն եզրակացութեան միայն են յանգեր:

Եւ սակայն գիտնալ միայն թէ, հասարակութիւնը կը բաժնուի դասակարգերու, կասասներու, անոնց իտէալները, բարքերը եւ ձգտումները իրարմէ կը տարբերին, ու երբեմն հակադարձութիւնը հրապարակ կու գայ արեւնայնդութեամբ, ոտսկալի կռիւներով, չէր բաւեր հասկնալու համար Դասակարգային կռիւի թէօրիան, չէր կարելի նկատել որ պատմութեան տեղա-

տուութեան ու մակընթացութեան պրօցէսը, հասարակական կեանքի պատմութեան շիջը կը հանդիսանայ Դասակարգային կռուի թէօրիան: Այդ տոնին կը գործուէր մեծ ոճիւրը պատմութեան մէջ, եւ պատմութեան մի դրական մասը, յառաջընթաց զսպանակը կը մոռցուէր, կեանքի գոյատեւութեան կենսական նեարդը, հիմնական հոգնը մէկզի նետուած, որ առանց աւոր պատմութիւնը ինքնին կը դառնար հեքեաթ միայն, զուրկ ընկերային, հասարակական կեանքի յառաջընթաց պրօցէսը հասկնելու կարողութենէն:

Հասկնալ այդ, ճաննալ դասակարգային կռուի մէջ դէպքերու բովանդակ իմաստը, միաժամանակ շարձիչ աղբակը, այդ արդէն պատմական ամենամեծ յեղաշրջումն էր, որ վիճակուեցաւ Մարքսի եւ Էնկէլսի թէ՛ ժո-

ղովուրդներու կեանքը դասակարգային կոխներով է յառաջացեր. այդ ինչպէս ըսինք, Նախամարքեսան մի շարք պատմաբաններ զանազան փաստերով կողմնակի և անկողմնակիօրէն կրցած էին հասկնալ և խօսիլ այդ մասին: Ստորե կու տանք այդ մեծ հեղինակներու մէկ մասը իրենց եզրերով, ընթերցող հասարակութեան փոքրիկ զաղափար մը կազմել տալու Նախանձախնդրութեամբ:

* *

Դեռ 1815ին (րոտ Խնկելսի) «Անգլիայի մէջ այլեւ ո՛չ ոքի համար գաղտնիք չէր որ այս երկրի մէջ ամբողջ քաղաքական կռուի ծանրութեան կեդրոնը կը հանդիսանայ, երկու դասակարգերու ձգտումը զէպի տիրապետութիւն. այն է՝ մէկ կողմէ երկրագործական Արիստոկրատիա (Landed Aristocracy) և միւս կողմէն Պուրժուազիան (Middle classe)»: Այս հասկցեր ու ըսեր էր Լուծֆիլի Ֆիէրբախ, երբ տակաւին Կարլ Մարքս աշխարհ չէր եկած:

*

Յրանալի մէջ Պուրպոններու վերակազմութեան ժամանակէն սկսեալ նոյն երեւոյթը գիտակցութեան շրջանակի մէջ մտած էր. միջին դարէն սկսեալ սա որով կերպով յայտնաբերուեր էր: Սոյն ժամանակի պատմաբանները Տիւրէն մինչև Գիրգոն եւ մասնաւորաբար Տիւրէն և Միլիէն շատ զբաղուեր են սոյն խնդրի վրայ. անոնք Ֆրանսական պատմութեան բանալին գտնուած կը համարէին Դատակարգային կռիւ թէօրիան ճանչնալով:

*

1825ին տնտեսագէտ Պլանքի որով կերպով յայտնաբերած էր պատմական սոյն մեծագոյն ազդակը: «Նս հետեւել

եւ քայլ առ քայլ մեծ անցքերին, եւ տեսել եւ որ միշտ հրապարակի վրայ եղել են երկու կողմ, մարդիկ՝ որ ուղուստ են իրենց սեպհական աշխատանքով ապրել, եւ մարդիկ՝ որոնք ուղուստ են ուրիշ աշխատանքով ապրել: «Պատմութեան» և «Պիլիպեաններ», «Ապիտակ» և «Կարմիր վարդեր», «Առաւելներ» և «Կլորազուխներ», «Ազատութեան կողմնակիցներ» և «ճորտականներ» այս բոլորը միայն վարիացիներ են. ընդհանուր երեւոյթի զանազան տեսակները»:

*

1829ին Մ. Սիմոնիստ Բագարը արտայայտուել էր որ «մարդիկ պատմական զարգացման առաջին շրջանին բաժնուած են երկու դասակարգերու, Պատմականներ և Պիլիպեաններ, Սիմոնիստը և ճորտեր, որ եւ մարմնացնում է և առանձնապէս աչքի ընկնում սեփականատէրերի և բանւորների յարաբերութեան մէջ»:

*

Անտոնիո Լարբիօյան 19րդ դարու առաջին կեսին, 1830ին մատնանշեր էր որ «Ինչպատկարգային բնահարումները աճիլ սկսած էին Լա Մանչի երկու ակերներ վրայ, և ուելի մեծնալով սկսած էին աչքի զարնուիլ»:

*

Շառլ Անտէլ, Մարքսեան Յրանական զրականութեան ժրաշան մշակը, 1901 թին հրատարակուած կոմ. Մանիֆէստի կցած մէկ բացատրութեան մէջ հետեւեալը կը շեշտէ թէ «այն փոխադասութիւնը որը պատմութեան ամբողջ բովանդակութիւնը վերածում է մի շարք դատակարգային ընդհանրութեան, ամենաինչն ուր չէ, և կաղմում է սոցիալական աւանդութեան բազկացուցիչ մասերից մէկը»:

Շուստեր 1835 թին պարզած էր դարերու պատմութեան Դատակարգա-

լին կռուի պատմութիւն լինելը ըսելով որ «թրեց օր աւելի ուժեղ կը բացուի դասակարգային հակամարտութիւնը, հարուստներու՝ որոնք կ'սպառեն ոչինչ արտադրելով, աղքատներ՝ որոնք ամէն բան արտադրելով զուրկ են ամէն բանէ։ Օրէնքը կը սրբագործէ և կը հովանաւորէ ուժեղներու միութիւնը թողլելու դէմ, տէրերու միւսջիւնը բանւորներու դէմ։ Միջին դասակարգի գոյութիւնը կողք կողքի ժամանակակից սոցիալական մարմնի կազմուածքի համար դառնում է անկարելի։ Կարելի է նախատեսել որ վաղ կամ ուշ բանւորները մեծ մասը յեղափոխական բողոքով կը բռնկուի։»

Դեռ կարելի է երկարել շարքը դասակարգային կռուի թէօրիայի շուրջ զբաղող մտքերն, ինչպէս նաեւ իրարու հանդէպ ունեցած բանավէճերն ու տեսակէտները, սակայն այդ մեզ շատ հեռու կը տաներ։ Մենք նախամարքսեան և Մարքսի մօտաւոր նախորդներու անուններն ու դասակարգային կռուի շուրջ կեդրոնացած իրենց տեսակէտները տալով բաւ կը համարենք, չեւտելով միանգամայն որ հոսանքը արդէն սկսած էր իր ընթացքը բռնել 1656 թին շարունակուելով մինչև Դաւեան, Մօնթէսքիօ, Հէրցբերգ, Ֆիդէկկիբանները, Ատամ Սիմեալ և վերջացած Մալինարով ալ կողմէն, Պրուտանով ու Մարքսով ձախ կողմէն։

Ըստ Բէնէտտօ Կրօզէնի, նախամարքսեան շրջանին դասակարգային կռիւներու պատմութեան իսկական եւ

փայլուն աստաղը պարզելը կը վերագրուի Թոմաս Մօրուօ մօտ, իսկ Մարքսի մօտաւոր նախորդներուն մէջ Լոբէնց Շտալին։

Վերջապէս կար աւանդութիւն մը, սոցիալիստական աւանդութիւն մը Բարլովէն սկսեալ, եկած էին մի շարք մեծ մտքեր, արտայայտուած դասակարգային կռուի թէօրիայի մասին, բայց այդ էջը նշանակէր որ դասակարգային թէօրիան լրիւ ու նման չինուած էր։

Արտայայտուած գաղափարները դասակարգային կռուի թէօրիայի շէնքին մէջ մէկ աղիւսները կազմելէ զատ ոչինչ կրնային ըլլալ, եթէ ոչ՝ գաղափարական հոսանքներու ցերեցանուած թիւն մը։

Խօսիլ ու գրել միակ, թէ դարերու պատմութիւնը եղած է դասակարգային կռիւներու պատմութիւն, տեսնել անոնց իսկականութիւնը զանազան պատմական շրջաններու և պէպքերու մէջ՝ ինքնին մեծ գործ էր, իսկ այդ, ապացուցանել կոնկրետ կերպով, և ձգել փաստերու մի խոշոր ռազմամթերք ալ աւելի մեծ ու գերմարդկային գործ է, ինչ որ կը պարզուի կառլ Մարքսի և Էնկէլսի։

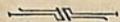
Շէնք մը չինելու գաղափարը յայնալ պղտիկ գործ է, իսկ այդ շէնքը տոկուն հիմնու վրայ դնելով կառուցանել ու երեւան բերել շատ աւելի մեծ գործ է և ահա այդ գործնական վարդապետութիւնը զորս կատարեցին Մարքս և Էնկէլս։

Ցաղորդիւ Հասարակութիւնը Դասակարգերու բաժնետէ Գիմբըլ։

Խ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ



ՀԱՅ ՇՐՆԱԿԱՆՆԵՐ



Ո՞ր շինակա՛ն, դաշտի ազա՛տ ուխտաւոր
Արարատեան արեգակին վերաշողշող ծագին հետ,
Ժամն է հասեր աշխատանքիդ լո՛յս օրուան.
Տե՛ս, բաջածուռնդ նահատակներու արիւնով ոռոգուած
Սա նուիրական դաշտերն հայրենիքիս՝
Կը կարօտին սեմնացանքի, հերկերու.
Մշակներու խաշնարածի երամին հետ
Որոնք կ'ըմպեն ընտիժեան զեղո՛ւն բարիքէն,
Բաժի՛ն ունիս վայելելու այդ հնշտայի կեանքն ամբողջ՝
Դաշտերուն մէջ արփական:
Այ հերի՛ր է տառապանքի լախտին տակ,
Ծա՛տ ընկճուեցար վաստակդ եղաւ բեզի համար դառնալու,
Կաթի՛լ կաթիլ մարգարտաշար բրտինքներն
Որ կը հոսէին այդ այրական ճակատէդ,
Հայրենական հողերու մէջ փոխան յուռթի սերմերու՝
Արծակեցին փըշատունկեր անպիտան . . . :
Արե՛ւն ահա, իբրեւ ընահոյզ կենսալորդ
Միջոցին մէջ կը մաղէ՝ ճառագայթներն իր ոսկի:
Կա՛ղմ ու պատրաստ, ա՛ռ զործիքներն հովուական
Բահն ու բրիլլ ուսիդ, լծէ՛ հզներդ սայլին
Որ գոմին մէջ կը բարաջեն յււլօրէն
Խոկումներով դաշտային
Ծարալի՛ են ծարալի ըմբոխներու
Իրենց վաստակն աշխատանքիդ առննթեր՝
Լայնատարած արտերուն մէջ ցորեանի.
Ուր այժմ կը թափառիս յալթաբայ
Նո՞ր յոյսերու նուաճումներ՝
Դէպի կոչմանդ հանգրուանին ձօնելու . . .
Պրկէ՛ բազուկներդ հուժկու, ձիթնւոյ ցիւղը ձեռքիդ՝
Հօ՛, հօ ո՛ժ ո՛ժ հօ՛ հօյ՛ հօ հօ՛ . . .
Վսրէ՛ եզներդ ջուխտակ գոչիններով տիրական՝
Որ քաշն խոփն արօրին վրէժներուդ արիւնով,
Ահա լորձունքն արծաթափայլ կը հոսի
Առատօրէն իրենց բերնէն լայնալիճ
Ակօսներուն մէջ, բացուած հարուածներովը խոփին,
Որ կ'ողողուն արեգակին արիւնով:
Զ'ըլլայ որ ցնծութեան մ'անցնող պատրանքի
Եւ կամ ցասումի գերագոյն բռալէներուն անիծես,
Տաժանքներն այդ վե՛ճ աշխատանքիդ
Որ կ'եղծանէ նուիրականութիւնն
Հին դարերու պատմութեան.
Հոն խորհուրդնե՛ր կան քողարկուած,

Խորհուրդներ աստուածային եւ գնրահօր
 Հայկեան ցեղի դիցազնամարտն անմահացնող,
 Ուր վերացմամբ կը լսես ոտնատրոփիւնն
 Անհաւասար տողանցքներու մարտական՝
 Որ կ'անհետին մաս առ մաս մտածումիդ առանցքէն
 Երբ խորին յուշերուդ բազմհոյով
 Գութանի երգովն օծանուի հովիւներուն սրինգին հետ.
 Երգ մ'հոգեզմայլ դաշտերու չքնա՞ղ հուրիններէն.
 Հիւսուած նոր օրերու նուաճումներով փառալեղ,
 Որ այնքան կազդուրիչ է հոգւոյդ մէջ՝
 Քան առաստեան մարգերուն վրայ հանգչած շիթ առ շիթ
 Լ՛շինականս իմ կտորի՞ն . . .
 Վարէ՛ վարէ՛ անվրդով եզներդ զոյգ շիկահեր՝
 Ոչ երազկոտ կը բաշեն խօփն արօրին
 դաշտերուն մէջ արփաշեր.
 Դեմնարէի բնձաներն ահա աշնա՛ն մօտալուտ՝
 Այդ յաղթական ոտքերուդ տակ
 Պիտի մնզմիկ ծրփծփան.
 Պատահական արգելքներու, արկածներու,
 Դէմ յանդիման կուրծք տուր արիարար
 Զերդ ապառաժ կռանիդ . . .
 Զի բռնութիւնն է խաչուեր արդարութեան սեմին վրայ.
 Եւ շինականս իմ բարի,
 Արտերն համայն աշխատանքի են գերի.
 Եզներուդ հետ յաղթակազմ
 Կուրեցէք խոփն արօրին մինչեւ յատակը հողին,
 Թող բոսորոյի՛ն հողին շերտերն արգաւանդ
 Յայգերուդ պէս բոցանուտ՝ որ ջախջախուած սրտիդ խորէն
 Աստղակայծեր դուրս կուտան.
 Տես, աղօտացաւ լուսափողփող սկաւառակն արեւին
 Զինասպիտակ ծուէններու չիւխարէն
 Ահա երկինքն ամպածրար տեղատարափ
 Ուռեկնով դաշտերն հա՛մայն Մայր երկրին
 Դման թախճոտ յուշերու որ իմ հոգին կը ճնշեն.
 Հոն՝ ցանցելով Սրբափուշի որոմներ . . .
 Միածանն սրդէն բացուեցաւ կամարակապ երփնէր մեզ
 Խաղաղութիւնն աւետելու բնութեան մէջ գոհունակ.
 Որ խորհրդանիշն է հաշտութեան,
 Տիեզերքի փառքն երկնասլաց . . .
 Երբ՝ խօփն արօրին մինչեւ յատակը հողին,
 Խուզանութիւնն դարաւոր թող պարարտութեամբ պսակուի:
 Հեռուն մալրդ գառամ՝ հիւզակին մէջ գեղջկական

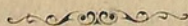
1398
 1398



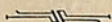
Հսկելով ամայութիւնն անդորրիկ՝
 Կըսպասարկէ ընթրիքն նրեկոյեան
 Ցուղղել խորհուրդն ու քայլերն անվկանդ
 պառաւական աղօթքին . . .
 Իր թորշոմած այտերէն կը ծարին սէք մայրական
 Յանուն անոր է քրտինքդ որդեակներուդ եւ հարսիդ,
 Որդեակներդ՝ որ ամեցան գորգութեանքով մայրական
 Վազը կ'ըլլան քեզ նեցուկ.
 Ո՛ր շինական քաջակորով, դաշտի ազա՛տ ուխտաւոր,
 Վերջին ժամն է աշխատանքիդ լոյս օրուան.
 Տես մայրամուտը կը պատէ հորիզոնին մէջ նկտրուն,
 Սարեր ու ձորեր, հովիտ ու անդառտաններ
 Կը դատարկուին կենդանական շունչիւրէ
 Խոնջէնքն անու՛շ արարաշխարհ
 Օրհնէնքներով մկրտեց անհունօրէն . . .
 Որ վերածնող հայրենիքիս երջանկութիւն կը բաշխէ:
 Առատութեան բարգաւաճման եւ գիտութեան
 Երկիրն այդ՝ ուրկէ կ'անցնի նոր սերունդի
 Ալքն յաղթապանծ վրիժագող՝
 Քեզ կ'ողջունէ մամնացումովն իտէալին՝ որ շնորհեց
 Կեանք մ'աննախընթաց, բարեբաստիկ՝ ու ներուժ,
 Ուրկէ այսօր կը թեւածես աներկիւղ.
 Դէպի կոչմանդ հրաւէրին՝ գիտակցօրէ՛ն բաղխելու:
 Հրաժեշտի ժամն է աշխատանքիդ լոյս օրուան
 Ըղծա՛նք, երա՛զ, յս՛յս, փրկութիւն
 Հայրենական դաշտերու մէջ ահա այսպէ՛ս կ'արգասին.
 Խրէ՛ խոփն արօրին մինչեւ յատակը հեղին,
 Ակօսներուն մէջ կը կայծ կ'լտան
 Ելեւէջներն յաղթանակիդ հովուական,
 Հայկեան տոհմի վրէժներով թաթաղուն՝
 Պրոքտարիատի դափնիներովն յաւերժ անթարամ . . .
 Ե՛ր շինականս իմ կտորի՛ն, Դաշտի ազա՛տ ուխտաւոր:

Հալէպ

Բ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ



Ե փ ր ա տ ի ն



ձ առապյալսեան անցնող խառնրդի
հայ սրբերուն նախնադ

Եւ՛ զ գետ անմահ . . .

Հին դարերէն միակ ժառանգ

Դիւ ցազնասէր իմ ցեղիս .

Քանի՛, քանի՛

Երկար դարեր շարունակ

Ասիական ողջ սարերէն հայրենի

Հոսումովդ յաւերժական,

Լուիկ ու մունջ՝ վկայ եղար մեր բխրաւոր

Հերոսներու նահատակման

Որոնք անվախ գաղափարի

Կարմիրաներկ կոկոններու շնորհէջէն

Ուխտած էին քալել . . .

Թէեւ անոնք գիտէին, դժուարութիւնը

Իրենց զծած ուղիին,

Չէին կրնար ալ կերպ քալել

Կամ ալ կննալ յուսահատ . . . :

Ու քալեցին . . . :

Բայց դու տեսար,

Ու դիտեցիր անտարբեր,

Անոնք ինչպէս իրենց սրտէն վերաւոր

Նախնիքներու արիւնաներկ սարերէն

Իջան քու ծոցըդ թաքուն

Հո՛ւն, հո՛ն միայն

Իրենց հանգիստն գտնելու . . . :

* * *

Տա՛ս, այսօր ալ

Ահա կու գան շարան շարան

Իրենց որբուկ զաւակները հարազատ :

Զգուշութիւն՝ Եւ՛ զ գետ անմահ . . .

Տե՛ս, պերճօրէն բեզի, բեզի՛ .

Ուխտի կու գան,

Հին դարերու խորհուրդներով,

Ու հեթանոս անհիտի Գեղեցկութեամբ սրբաբաժնա՛ն . . . :

Ահաւասիկ հասան արդէն

Իրրու յոգնած ուխտաւոր

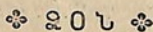
Քու մշտահոս ափերուդ քով

Թոյլ տուն անոնց

Որ հեթանոս ջուրերուդ մէջ
 Թրջեն իրենց բնարները աննախանձ
 Ու թրթռացնեն անհունօրէն
 Ազատութեան, եղբայրութեան
 Ու սիրոյ նոր նոր երգեր . . .
 Յաղթանակը նոր դարու . . .
 Անոնք արդէն մոռցած են ալ
 Հին տխրութիւնն ախտաժէտ
 Ու մեծ վրէժն անցեալի . . .

922, Ճարապուս

Մ. ԴԱՋԻԱՆ



Ուսանողական բաժնին

Ամպամած երկնքի մութ ստուերին մէջ
 Քո յուսանանայ հառազայրներովդ
 Որպէս նոր կեանքի նոր լիալուսին
 Ծագեցար փարոս մ' խաւար գիւղերին:

Խաւարը մոռայ, լոյսնդ պարտած
 Ինքնին չհացաւ ու անէացաւ,
 Հանանչներդ վառ որպէս յաղքական
 Անվախ գորագունդ, լուսոյ առաքեալ,
 Տիրեցին մոռայ ու սեւ խաւարին,
 Հոն տարածեցին լոյսն իրենց փայլուն
 Լուսաւորելով գնդաններն մըին:

Գիտութեան ծառա նոր կեանքին ճորի
 Նոր ուխտաւորներն բմպեցին քեզմէ
 Անյազ ու անկուտ, ուժգին եռանդով,
 Բայց աւա՛ղ, տակաւ ճորի են քեզի,
 Ծառաւ են քեզի, միւս, միւս, յաւիտեան:

ՂՈՒՐՊԷԹ

Սօցիալիստական Գիտելիքներ



Ի.ԶԼԺ. Է ՈՐՈՇԻՈՒՄ ԱՊՐԱՆԻ ԳԻՆԸ

Առհասարակ, աշխատավարձը չի կարելի որոշել ապրանքների այն քանակով, որ կարելի է ստանալ նրա փոխարեն: Պէտք է ի նկատի առնել եւ ուրիշ հանգամանքներ:

Բանւորները ստանում են իրանց աշխատանքի համար ոչ թէ անմիջապէս ապրանքներ, այլ որոշ քանակութեամբ փող: Որոշում է արդեօք լիովին աշխատավարձը միայն այդ փողային գնով:

XVI դարում Եւրոպայում շրջանառութեան մէջ գտնւող ոսկու եւ արծաթի քանակութիւնը նշանաւոր չափով շատացաւ, շնորհիւ նոր գտած աւելի հարուստ եւ աւելի մատչելի ամերիկական հանքերի: Այդ պատճառով ոսկու եւ արծաթի արժէքները ընկան մնացած ապրանքների արժէքների համեմատութեամբ: Բանւորները չարժեքակում էին ստանալ իրանց բանւորական ոյժի համար նոյնքան արծաթէ դրամներ, որքան եւ առաջ, նրանց աշխատանքի փողային գինը չփոխւեց, սակայն նրանց աշխատավարձը ընկաւ, որովհետեւ արծաթի նոյն քանակութեան փոխարէն նրանք ստանում էին աւելի քիչ ապրանք: Դա եղաւ այն հանգամանքներից մէկը, որոնք նպաստեցին XVIII դարում կապիտալի աճմանը եւ բուժուազիայի հզօրութեան զարգացմանը:

Վերցնենք մի ուրիշ օրինակ: 1847 թւականին, ձմեռը, կենսական աճման անհրաժեշտ մթերքների հացի, մսի, իւղի, պանրի եւ այլն գները նշանաւոր չափով բարձրացան շնորհիւ երաշտի: Ենդագրեւ, թէ բանւորները չարժեքակում էին ստանալ իրանց բանւորական ոյժի համար նոյնքան փող, որքան նրանք ստանում էին. միթէ՞ այդ դէպքում նրանց աշխատավարձը չէր ընկել ի հարկէ, ընկել էր: Զէ՞ որ փողի նոյն քանակով նրանք ստանում էին աւելի քիչ հաց, միս եւ այլն: Նրանց աշխատավարձը ընկաւ ոչ թէ այն պատճառով, որ արծաթի արժէքը ընկաւ, այլ որովհետեւ ապրուստի միջոցների արժէքը բարձրացաւ:

Ենթադրենք, վերջապէս, որ արդիւնաբերութեան ու հողագործութեան բոլոր արդիւնքները, նոր մեքենաների ներմուծութեան, բարեյաջող կլիմայական պայմանների եւ այլն շնորհիւ, ընկել են իրանց գներում, իսկ բանւորական ոյժի փողային գինը մնում է նոյնը: Բանւորները հնարաւորութիւն ունեն այժմօրէն նոյն փողով աւելի շատ ապրանքներ զանազան տեսակի: Նրանց աշխատավարձը բարձրանում է հետեւապէս հէնց այն պատճառով, որ նրանց փողային արժէքը մնում է անփոփոխ:

Նշանակում է, աշխատանքի փողային գինը, նոմինալ աշխատավարձը

միևնոյնը չէ, ինչ որ ուէալ (իրական) աշխատավարձը, ապրանքների այն քանակը, որ կարելի է իրապէս ստանալ աշխատավարձի փոխարէն: Այդ պատճառով, երբ մենք խօսում ենք աշխատավարձի լարձրանալու կամ ընկնելու մասին, միայն աշխատանքի փողային գինը, կամ նոմինալ աշխատավարձը չէ, որ մենք պէտք է աչքի առաջ ունենանք:

Բայց ոչ նոմինալ աշխատավարձը, այսինքն փողի այն գումարը, որ ստանում է բանւորը կապիտալիստից, ոչ բէալ աշխատավարձը, այսինքն ապրանքների այն քանակութիւնը, որ բանւորը ձեռք է բերում այդ փողով, չեն սպառում իրանցով այն պայմանները, որոնք որոշում են աշխատավարձը:

Ռէալ աշխատավարձը արտայայտում է աշխատանքի դիւր յարաբերութիւնը գէպի ուրիշ ապրանքների դնբը, իսկ համեմատականը ընդհակառակը, արտայայտում է կենդանի աշխատանքի յարաբերութիւնը գէպի նրա նոր արտադրած արժէքը, այսինքն գէպի կապիտալը:

Մենք ասացինք վերեւ, որ «աշխատավարձը չի ներկայացնում իրանից բանւորի բաժինը նրա արտադրած ապրանքի մէջ, Աշխատավարձը մի մասն է արդէն գոյութիւն ունեցող ապրանքի, որի միջոցով կապիտալիստը գնում է շատ քանակութեամբ արտադրող բանւորական ոյժ»): Բայց այդ աշխատավարձը կապիտալիստը պէտք է գուրս գայ այն գնից, որով նա ծախում է բանւորի արտադրած ապրանքը, և պէտք է գուրս գայ այնպէս, որ բացի այդ արտադրութեան ծախքերից ստանայ և մի աւելորդ բան — շահ: Այն զինը որով ծախսում է արտադրած ապրանքը, բաժանւում է երեք մասի. առաջինը ծածկում է հում նիւթի գինը և մեքենաների, ինստրումենտների և աշխատանքի այլ գործիքների մաշուածքը: Երկրորդը ծածկում է աշխատավարձը և երրորդը — ծախսերից աւելացող մասը՝ կապիտալիստի շահը: Մինչդեռ առաջին մասը ծածկում է այն արժէքները, որ արդէն առաջ էլ գոյութիւն են ունեցել, երկրորդ և երրորդ մասերը — աշխատավարձը և կապիտալիստի շահը, ընդհանուր առմամբ, արտադրւում է ի հաշիւ բանւորի աշխատանքով ստեղծած և արտադրութեան միջոցներին կցած՝ նոր արժէքի: Այդ պատճառով մենք իրաւունք ունենք պահանջելու, որ հնարաւոր լինի համեմատել միմեանց հետ աշխատավարձը և շահը, որպէս բանւորի արտադրած արդիւնքի երկու մասեր:

Ռէալ աշխատավարձը կարող է մնալ նոյնը կամ նոյն իսկ կարող է բարձրանալ, բայց համեմատականը, այնուամենայնիւ, կարող է միևնոյն ժամանակ ընկնել, ենթադրինք, օրինակ, որ ապրուստի բոլոր միջոցները երկու երրորդականով ընկնի են իրանց գներում, իսկ բանւորի օրավարձը ընդամենը մի երրորդականով, օրին 3 մարկից իջել է 2 մարկ: Թէ և բանւորը այդ 2 մարկով աւելի շատ ապրանք կարող է ձեռք բերել, քան առաջ 3-ով, բայց և այնպէս նրա աշխատավարձը կապիտալիստի շահի հետ համեմատած՝ ընկնում է: Կապիտալիստի (օր. գործարանատիրոջ) շահը աւելացաւ մի մարկով, այսինքն նա վճարում է բանւորին աւելի քիչ փոխանակական արժէքներ, իսկ բանւորը պէտք է արտադրէ աւելի շատ կապիտալի բաժինը՝ աշխատանքի բաժնի համեմատութեամբ՝ աւելանում է: Հասարակական հարստութեան բաշխումն կապիտալի և աշխատանքի միջև դառնում է աւելի անհասարակ: Կա-

պիտալիստը իր առաջապա կապիտալով ունի իր տրամադրութեան տակ աւելի մեծ քանակութեամբ աշխատանքը կապիտալիստ դասակարգի ոյժը, ինչպէս ութնութիւնը բանուոր դասակարգի վրայ աճում, բանուորների հասարակական դրութիւնը վատթարանում է, ընկնում է մի աստիճան էլ ցածը համեմատած կապիտալիստ դասակարգի դրութեան հետ:

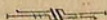
Եթէ ուրեմն ընդհանուր օրէնքը, որ ղեկավարում է աշխատավարձի եւ շահի ընկնելու եւ բարձրանալու փոխադարձ յարաբերութիւնը:

Աշխատավարձի եւ շահի փոխադարձ կախումը հակառակ - յարաբերական է: Կապիտալի բաժինը շահը աճում է նոյն չափով, որչափով ընկնում է աշխատանքի բաժինը - աշխատավարձը, եւ ընդհակառակը շահը աւելանում է այն չափով, որ չափով պակասում է աշխատավարձը, եւ շահը պակասում է այն չափով, որչափով աւելանում է աշխատավարձը:

Կարող են գուցէ հակաճառել, թէ կապիտալիստը կարող է շահ ունենալ շնորհիւ արդիւնքների յաջող փոխանակութեան, շնորհիւ պահանջի շատանալուն նոր ապրանքի վերաբերմամբ, շնորհիւ նոր շուկաներ գտնելու կամ հները լայնացնելու եւ այլն, եւ որ այդպիսով կապիտալիստի շահը կարող է աճել շնորհիւ այն բանի, որ միւս կապիտալիստները վճարում են, անկախ աշխատավարձի, բանուորական ոյժի փոխանակական արժէքի տարուբերութենից: Կամ որ կապիտալիստի շահը կարող է աճել շնորհիւ գործիքների կատարելագործման, բնութեան նոր ոյժերի գործադրութեան եւ այլն:

Բայց այդ դէպքում էլ պէտք է ենթադրել, որ հետեւանք նոյնը կը լինի, թէ եւ նրան կը հասնենք հակառակ ճանապարհով: Ճիշտ է, շահը այն պատճառով չաւելացաւ, որ աշխատավարձն ընկաւ, այլ աշխատավարձն ընկաւ, որովհետեւ շտապ աւելացաւ կապիտալիստը ուրիշի աշխատանքի նոյն քանակութեամբ ձեռք բերեց փոխանակական արժէքների աւելի մեծ քանակութիւն առանց վճարելու սակայն աշխատանքին աւելի թանկ: Հետեապէս աշխատանքի վարձատրութիւնը, համեմատած այն զուտ արդիւնքի հետ, որը նա տալիս է կապիտալիստին, նախկինից աւելի արժան դարձաւ:

Ուրիշը նոյնպէս, որ, չնայելով ապրանքի գների տատանումներին, ապրանքի միջին գինը, այն յարաբերութիւնը, որով նա փոխանակում է միւս ապրանքների հետ, որոշում է նրա արդիւնագործութեան վրայ եղած ծախսերով: Այս պատճառով մի շարք կապիտալիստների ստացած արդիւնքները ի հաշիւ ուրիշների ընդհանրապէս հաւասարակչիւ են դառնում: Մեքենաների կատարելագործումը եւ բնութեան ոյժերի գործադրութեան նոր եղանակները հնարաւորութիւն են տալիս բանուորական նոյն ժամանակամիջոցում աշխատանքի ու կապիտալի նոյն քանակութեամբ օտեղծել մթերքների աւելի մեծ քանակութիւն: Բայց ոչ աւելի փոխանակական արժէքներ: Եթէ ես ոստանակական մեքենայի օգնութեամբ սկսեմ պատրաստել մի ժամում երկու անգամ աւելի շատ մանուածք, քան ձեռքի աշխատանքով — ասեմք 100 ֆունտ 50 ֆ. փոխադրէ, — այն ժամանակ ես այդ 100-ֆ. մանուածքով երկու անգամ աւելի ապրանք չեմ ստանալ, որովհետեւ արդիւնագործութեան ծախքերը կիսով չափ պակասել են եւ ես նոյն այդ ծախքերով կարող եմ պատրաստել մթերքների կրկնակի քանակութիւն:



❖ Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն ❖

ԱՐԵՒԻՆ ՄԱՀՐ

Արեւի ջերմութիւնը այնքան շատ է որ կրնայ իր շրջապատը բաւական թիւով թրթռնալ թեւաւոր ծածկող սառնակոյտը մէկ օրէն հալեցնել: Եւ սակայն այս աննրեւակայնի ջերմութիւնէն մեզ, երկրին կը վիճակուի միայն 1 | 2200 միլիոնները մաս մը:

Ըստ գիտնականներու հաշիւին ան ունի 4000 - 6000 աստիճան ջերմութիւն մը. եւ 2000 տարին անգամ մը մէկ աստիճան ջերմութիւն կը կրնայն ըրտնալ արեւը կրնայ մահանալ $2000 \times 4000 = 8,000,000$ կամ $2000 \times 6000 = 12,000,000$ տարի վերջ:

ԵՐԿՐԻՍ ՄԱՀՐ

ԿԱՄԱՆԻՍՐԱՆԻ ՎԵՐՋՐ

1000 թուականէն առաջ մարդիկ պատրաստուեցան դարադէտի մը (cataclysm) հետեւանալով երկրիս կործանման: 1001 թուականը սակայն եկաւ ու իր խաղաղ ընթացքը շարունակեց: 1899ին Ֆապա աստու աստորիայի մը կը ծանուցանէր երկրի պայթումը որ տեղի պիտի ունենար Դեկ. 13-ին, այս գուշակութիւնն ալ իրականութեան բաժին չդարձաւ:

Միեւնոյնը պատահեցաւ 1910ին Հալէլի գիսաւորի երեւումով. սակայն երկիրը դեռ կ'ապրի ու պիտի ապրի: Բայց ապրիլը կրնա՞յ լաւտեան ըլլալ: Այ:

Արեւը աստիճանաբար պաղելով իր արդի ջերմութեան մէկ չորրորդը պիտի կորսնցնէ:

Եւ արդէն մինչեւ այդ երկրի ջերմութիւնը պիտի իջնէ գերօէն ալ

վար: Այդ ատեն բոլոր գետերն ու ծովերը սառելով կանըք չափի կրնայ գոյութիւն ունենալ: Յրտացումը աւելի եւս առաջ երթալով բնածխային թթու կազը պիտի խտանայ. եւ երբ բարեխառնութիւնը 200 աստիճան գերօէն վար իջնէ, սաստիկ ցուրտին օդի բրակածին (nitrogène) ու թթութեամբ (oxygène) կազերը հեղուկանալով պիտի ծեւացնեն կրկէն ու կրնան ըրտնալ արեւը ի վերջոյ դարձնալ պիտի վերածուի հաստատունի:

Բնական է երկրի բեւեռները արդէն սառած ըլլալով հիւս. եւ հարաւ. բարեխառն գոտիները հետզհետէ սառոյցի խաւով պիտի ծածկուին ու բնակչութեան վերջին մնացորդ մասը պիտի դիմէ դէպի այրեցնալ գօտի եւ օր մը զիտական արշաւի մը իջնելով ի գուր փնտռէ Բարիզս ու Լոնտոնը, կամ Երեւանն ու Կարինը սառոյցին տակ:

Վերջապէս միջոցին մէջ օր մը երկիրը պիտի հանդիպի մեռած գունդի մը. Գոնելի արագութեամբ շարժող այս երկու մարմինները իրար զարնուելով, առաջ պիտի բերեն սոսկալի ջերմութիւն մը, որը կատարելապէս պիտի շոգիացնէ զիրենք կազմող նիւթերը. որ պիտի տարբազարուին ջրածինն ու Էլիումը (helium): Այսպիսով ծնունդ պիտի առնէ նոր երկիր մը: Այն բոլոր սանգուխները որմէ անցեր են արեւն ու մոլորակները պիտի կրկնուին նորէն, աշխարհի մը մահէն ետք ծնունդ տալով ուրիշ աշխարհի: Ու այսպէս պիտի սկսի մըշտընեակական շրջանը:





ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հալէպ վեցամսեայ 20 դր. ողջ, Սուրիա 25 դր. ողջ,
Արսասանման 15 ֆրանք.

Հասցէ՝ Վարչութիւն Ռասնոդական Միութեան
B. P. N° 215 ALEP - SYRIE



- ԹԻԻԸ՝ 4 ՂՐՇ ՈՂՋ -

ՇԱՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

Մեր բաժնաձուգներէն կը խնդրենք որ մինչեւ ամսոյս վերջը բարե-
հաճին իրենց հաշիւները անպայման մատրել, հաշիւառակ պարագա-
լին պիտի ստիպուին իրենց քերքերը դադրեցնել:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Նիւ Եօրթ. Պ. Մուշեղ Ամասունի, Ձեր յօդուածը ստացանք յայտնու-
ղիւ լոյս կը տեսնէ:

Պէյրուք. Ընկ. Մ. Սէճէրեան, հաճեցէք Ձեր հաշիւները մատրել:

Պէյրուք. Ընկ. Խորէն Գեղունի, կը խնդրենք որ ի մօտոյ անպայ-
ման Ձեր հաշիւները մատրել:

Իսթեմետունի Ռա. Միութեան.- Նոյնպէս:

Մուսուլ, Ընկ. Դ. Քանիքանեանի.- Նոյնպէս: